

Den svarta madonnan

En dröm som blev en tavla

Alexander Granqvist

Examensarbete för Bildkonstnär(YH)-examen

Utbildning i bildkonst

Jakobstad 2022

EXAMENSARBETE

Författare: Alexander Granqvist

Utbildning och ort: Utbildning i bildkonst

Inriktning: Bildkonstnär

Handledare: Marika Holm

Titel:

Datum: 18.9.2020 Sidantal: 17

Bilagor: 1

Abstrakt

Intresset av vad drömmar förmedlar till oss medan vi sover ledde till att jag började studera vad Den svarta madonnan representerar runtom i världen. Intresset ledde mig till att börja läsa grunderna inom drömtydningar av en av våra största analytiska psykologer Carl Gustav Jung och böcker om Den svarta madonnan. Min tolkning är en färgrik expressiv målning av Czestochowa madonna. Med hjälp av drömmen och drömtydning hittade jag inspiration till målningen.

Språk: svenska

Nyckelord: Jung, dröm, drömtolkning, symbolism, surrealism, madonna

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Alexander Granqvist

Koulutus ja paikkakunta: YH Novia Jakobstad

Suuntautumisvaihtoehto: Bildkonstnär

Ohjaaja(t): Marika Holm

Nimike: Den svarta madonnan (Musta madonna)

Päivämäärä

Sivumäärä

Liitteet

Tiivistelmä

Kiinnostus siihen mitä unet välittävät meille nukkuessamme sai minut tutkimaan mitä Musta Madonna edustaa ympäri maailman. Kiinnostus sai minut lukemaan yhden suurimista analyyttisistä psykologimme Carl Gustav Jungin unien tulkinnan perusteet ja kirjoja Mustasta Madonnasta. Tulkintani on Czestochowa madonnan värikäs ekspressiivinen maalaus. Unen ja unien tulkinnan avulla sain inspiraatiota maalauksen.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Jung, uni, unien tulkinta, symboliikka, surrealismi, madonna

BACHELOR'S THESIS

Author: Alexander Granqvist

Degree Programme: Bachelor in fine arts

Specialisation: Fine arts

Supervisor(s): Marika Holm

Title: Den svarta madonnan (The black Madonna)

Date	Number of pages	Appendices
------	-----------------	------------

Abstract

The interest in what dreams convey to us while we sleep led me to start studying what the Black Virgin represents around the world. The interest led me to start reading the basics of dream interpretations by one of our greatest analytical psychologists Carl Gustav Jung and books about The black virgin. My interpretation is a colorful expressive painting by Czestochowa black virgin. With the help of my dream and dream interpretation I found inspiration for the painting.

Language: Swedish

Key words: Jung, dream, dream interpretation, symbolism, surrealism, madonna

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	4
1..... Inledning	1
2..... Drömmen	1
3..... Det praktiska arbetet med att måla tavlan	4
4..... Metod	5
5..... Madonnan	6
6..... Färgen och slumpen	7
7 Avslut	8
8 Referenser	10

1 Inledning

Som konstnär funderar jag mycket på vad en dröm kan betyda.

Dansen, trägolvet, Kronobysamlingshus, nakna varelser, mina två konstlärare, spjutet, såret under vänstra bröstet och sist men inte minst frågan om sanningen.

”En författare är, lika litet som en konstnär, inte nödvändigtvis den som är mest lämpad för att presentera, genomlysa, analysera och kritisera sitt eget verk. Han är blott alltför frestad att låta sig ryckas med av det eller, inför sig själv och andra, försvara och illustrera det” (Gaillard, 1994, s.4). Texten fick mig omedelbart att börja tänka på att hur äkta är detta examensarbete? Hur mycket av detta är illustrerat? Är hela detta ett försök till försvar? För att få en kandidatexamen skall du kunna skriva, analysera och presentera ditt eget verk. Hur mycket av detta är försvar? Hur mycket har jag illustrerat? Kanske vi som konstnärer inte bör analysera våra egna verk så noggrant och kanske igen låta det omedvetna styra våra aktioner mer än vad vi tillåter det? Cavalli-Björkman skriver så här i *Den svarta madonnan*: ”För att kunna förstå måste vi slappna av och lita på våra instinkter. Erkänna naturen och visa respekt för den, först då kan motsatserna inom oss förenas.” (Cavalli-Björkman, 1996).

Själv tänker jag att kunskap om Den svarta madonnan kan inge hopp i oroliga och osäkra tider.

2 Drömmen

På ett trägolv i en sal som påminner mycket om Kronoby samlingshus atmosfär och golvbeläggning, sitter jag bekvämt naken i en olivgrön oljemålad trästol mitt på golvet. In från ena sidorummet börjar det komman svarta varelser dansandes runtomkring mig. Dansen för mina tankar till urfolksamerikaner som svänger runt en eld.

Efter några sekunders åskådande av dessa gestalter upplever jag också till min överraskning att dessa kroppar också är nakna och de påminner mig om människor, men jag kan ej urskilja riktiga ansikten. Efter att ha tagit plats på den olivgröna sittmöbeln en god stund, och beskådat dessa svängande människovarelser runtom kring mig på det finslipade nötta trägolvet börjar stolen lyfta från marken. Häftigt spännande tycker jag när den olivgröna

trästolen med mig i naken, börjar sväva i luften och sakta börjar rotera som ett pariserhjul. Efter en 180° svängning i luften sitter jag än i stolen och tittar ner på dessa dansande levande väsen.

Från ringleken kliver två personer fram vilka jag känner igen. De är mina konstlärare Ingela Bodbacka-Rak och Robert Back. Robert håller i ett gammalt spjut upp efter sig och står i givakt bakom Ingela. De står i mitten av dessa dansande skepnader och stirrar på mig som hänger i luften. Upp och ner i stolen naken, stirrar jag tillbaka på dem. Utan att deras läppar rör sig, hör jag deras röster i mitt huvud viskandes, ifall jag vill veta sanningen? Rolig dröm, tycker jag och tänker mig för lite fundersamt vad de menar med frågan? Men efter några sekunders betänkande besvarar jag deras mystiska fråga med ett jakande.

I och med det jakande svaret till Ingela och Roberts ypperligt intressanta fråga, tar de båda i spjutet som Robert har stått och hållit i och börjar sakta men säkert sticka det mot mig.... Yes! Tänker jag i min dröm. Jag har full uppmärksamhet av att detta bara är en dröm, och att jag snart kommer att vakna från denna absurda upplevelse. Så fort spjutet kommer att röra vid mig så kommer jag att vakna.

Spjutet närmar mig som sitter upp och ner i luften i den olivgröna stolen över dansande figurer på ett trägolv. Jag följer med blicken noga spjutets spets som närmar sig mitt vänstra bröst i slowmotion. Inom kort kommer jag att vakna till. Strax under mitt vänstra bröst mellan revbenen körs den in, jävlar vad det gör ont. Och nej! Jag vaknar inte från min drömuupplevelse, till min fulla förvåning... Jag blir förvirrad i mitt smärtsamma tillstånd, men tänker att jahaa!? Kanske det här är vad man skall tåla, och vad man hamnar att gå igenom ifall man vill uppleva sanningen. Så jag skakar av smärta som en patient med ett epileptiskt anfall i min stol med ett spjut instuckat i min vänstra sida mellan revbenen. Upp och ner i luften naken med dansande individer runt Ingela och Robert som håller i det instuckna spjutet och glor på mig. Även om jag skakar som ett asplöv i höstens kalla vindar, med ett spjut som har grundligt satt sig in i mig, upp och ner i luften. Kan jag ändå följa noga med mitt vänstra öga hur blodet rinner ut ur mitt sår, nerför spjutets gång, över Ingelas och Roberts händer. Och strax före de första bloddropparna håller på att falla ner på det fina trägolvet så står hon där och tittar på mig... Den svarta madonnan.

Efter denna upplevelse, denna surrealistiska illusion från mitt undermedvetna som vi kallar drömmar blir jag väldigt funderad över, varifrån denna information kom ifrån? Och vad skall göra jag med detta? Vad måste jag ha upplevt under föregående dag, vecka, år, åren ja varför ej liv för att få uppleva en sådan verklig dröm? Men vad betydde den? Vad bearbetar min hjärna med? Varifrån kunde jag få mera information om detta för att kunna tyda den? Och vem var hen, den mörka madonnan? Jag började först läsa litteratur om drömmar och dess tydningar av Carl Gustav Jung och fick ett större intresse om det omedvetna, människor, symboler och drömmar. Lite senare börjades en kurs som hette Kulturkunskap med Ingela som lärare. Hon introducerade en bok åt mig, Den svarta madonnan av Görel Cavalli-Björkman. Här blev jag medveten av den svarta madonna andra gången efter min dröm. Trodde jag.

Sanningen är, efter att ha studerat mera av Den svarta madonnan och hennes symbolik började jag inse att hon har varit med mig mycket tidigare än så. Den svarta madonnan representerar för mig hoppet, det omedvetna, det animaliska, balansen och sanningens mörka sida. Har hon varit med mig länge. Redan som liten grabb, utan att ha desto mer förståelse vad hon representerar, tyckte jag att madonnan av Guadalupe var väldigt vacker och såg häftig ut som står så fridfullt och fint bedjandes inom en gloria av eld. Numera som tatuering i mångfaldiga år har hon varit för mig ett intressant tatueringssymbol och alltid haft en stark dragningskraft.

Jag beslöt mig för att lära mig mera om Den svarta madonnan för att förbättra min kunskap om henne och hennes roll i konsthistorien och i olika trosföreställningar. I samma process började jag utveckla en djupare förståelse i kraften bakom förlåtelsen och hoppet. Detta fick mig att utvecklas som människa. Som konstnär tycker jag hon är en viktig del utav konsthistorien. Hon är inte bara spännande för att hon har en lång folktro, mystisk och för att den katolska kyrkan försökt tysta ner henne. Nej, hon är viktig också för att få oss andra nordeuropéer att öppna ögonen för något vi inte vardagligt kommer att tänka på, att hon är svart. Därför har jag en ypperlig bra möjlighet att upplysa andra om den svarta madonnan och vad hon symboliserar. Det gör jag i mitt examensarbete i form av en målerisk, expressiv, ikonmålerisk egen projicering utav Den svarta madonnan. Jag vill utforska Den svarta madonnas symbolik i världen för att kunna bli en helare människa och hitta balansen mellan ont och gott och skapa ett bättre hopp om framtiden.

3 Det praktiska arbetet med att måla tavlan

Jag målade tavlan spontant utan skiss eller planering. Den liknar en ikon men är mycket större. Ikoner är vanligtvis ganska små och målade på träpannåer i äggtempera. Min är målad på duk i akrylfärg och är 206x106cm.

Tavlans träram tillverkade jag av granvirke som jag köpte från Terjärv lokala sågeri Saarinen. Jag mätte först upp träribborna i rätt längd varefter jag sågade dem i ändorna i 45° vinkel. Efter sågandet tillsatte jag lite lim innanför ändhörnen och skruvade fast dem ihop snyggt så de bildade en 90° vinkel. På grund av tavlans höjd hamnade jag också tillsätta ett mittparti som hjälp för att få ramen mera stabil.

När träramen är snygg och stabil får jag försöka tillsätta duken runt omkring den. Duken köpte jag från Jacksons Art för några år sedan via deras webbutik på internet. Jag rullar ut duken på golvet för att sedan lägga träramen på. Efter lite anpassning skar jag av duken med min systers orangefärgade Fiskars sax runt träramen ca.30cm...måste komma ihåg att lägga tillbaka saxen på rätt plats annars blir hon ursinnig. Sedan spänner jag duken på samma sätt som man spänner ett trumskinn. Först nitar jag fast duken från mitten och sedan mittemot, sen långsidan och sen sedan mittemot varvet runt spänt och snyggt.

Duken lackeras tre gånger med lim blandat med vatten och viktigt är att den får torka ordentligt mellan varven. Efter lackeringen så får jag börja grundera. I detta praktiska steg får jag äntligen stryka på den första färgen, det vill säga vit Siro2. Efter varenda lager vitt sandpapprar jag det lätt för att få en fin slät och len yta.

Duken och ramen håller vid det första överraskande eldprovet. För efter andra lagret med vit färg på duken lämnar jag den för torkning på golvet i min ateljé. Jag får jag besök av en bekant och hens dotter. Vi diskuterar vårt och glömmer bort dottern för ett ögonblick. Hon ropar ungefär efter en halvtimme: "Pappa, titta!!!, vi ser hur hon springer över den grunderade duken skrattandes. Huh Huh; tänker jag, men duken håller och ingen skada skedd. Nytt lager vit färg på, låta torka och sen sandpappra lätt igen så är den som ny.

Jag stryker på en blandning av gul och guldakrylfärg som bakgrundsfärg. Efter att bakgrundsfärgen har torkat, lägger jag tavelramen liggandes på mitt staffli i studion sent

på natten för att få projicera en snabb skiss jag gjort i Photoshop. Som skiss har jag använt mig av en bild utav Polens Czestochowas madonnan och bytt ut hennes ansikte med en medstuderandes ansikte som jag fotograferat. Dräkten på madonnan har jag också behandlat i ett program som heter Polygom.

Jag ritar upp konturerna noga och exakt med en kolpenna för att få hjälplinjer till själva målandet. Första försöket med målandet av ansiktet och de små olika triangulära formerna blir inte så som jag vill och det tar allt för länge för mig att skilt för sig tejpa de triangelformade mönstren och sen måla.

Jag märker att jag försöker kontrollera det för mycket. Det är för tidskrävande och hela skapandet känns inte riktigt bra, så jag bestämmer mig för att börja om. På med ny vit färg, låt torka och sen slipa med sandpapper. Penslar igen en bakgrundsfärg av gult och guld ungefär där madonnans ansikte kommer att komma. Denna gång börjar jag rita projektionen mera avslappnat. Det blir som det blir tänker jag och låter hela skapandet flöda på fritt så som det går.

Nu känns ritandet bättre, mera avkopplat. Också när jag börjar måla madonnan flyter penseln i handen över duken mera naturligt.

4 Metod

Min målandeprocess görs så mycket som möjligt per automatik. Det vill säga att jag inte vill ha full kontroll över vartenda penseldrag som görs, utan jag försöker låta det undermedvetna styra och arbeta min arbetsgång så mycket som möjligt. Såsom Hilma af Klint började öva sig på automatisk skrift och tecknande redan år 1896, flera decennier före surrealisterna. Detta innebar att hon inte heller medvetet försökte styra handens rörelser över pappret. Samma sätt som jag inte försöker styra min hand för mitt måleri (*Web3*).

Detta är förståeligt inte så lätt, för människan har ett behov att försöka styra och tänka själv konstant. Men för att få denna metod att fungera bäst för mig har jag självmant bromsat och fördröjt mitt måleri till sista minuten så att säga. För har man knapert med tid att vara kreativ så har man inte lika mycket tid att tänka på vad man gör och varför, utan man bara gör.

På grund av tidsbrist och kanske osäkerhet om vad jag skulle göra som examensarbete, så är madonnan så gott som färdig efter en veckas aktivt och intensivt målande. Lite små detaljer som treudden, guldbladd i glorian och en ram återstår än så är den fulländad i mitt tycke.

Trodde jag igen.

Efter att ha hängt upp tavlan på utställningsväggen, ser den lite ensam ut. Så jag bestämmer mig för att tillägga ett litet altare med en svart sammetsduk framför tavlan med två batteridrivna låtsasljus och ett litet svart häfte i mitten mellan ljusen.

5 Madonnan

Min tolkning av Czestochowa madonnan (Web1) har blivit en svävande madonna, utan Jesusbarn i famnen och hon har också fått omfamnade händer som ser lite ensamma ut. Här tänker jag från ett estetiskt perspektiv att det ser lite stelt och tomt ut. Så efter lite mera forskande i Hans Biedermann Symbolik lexikonet bestämmer jag mig att tillägga en trident i 22karats guldbladd som hon håller mot sig, vilket hänvisar till Poseidon vilket betyder vatten = födelse (Biedermann.H, 1993). Och i glorian bakom svarta madonnans huvud tilläggs guldbladd.

Efter målandet, treudden och glorian är gjorda fattas ännu en träram runt själva målningen. Jag har färgerna vit, svart eller guld som alternativ för träramen. Efter lite provande hit och dit bestämmer jag mig för en svart träram. Flera har frågat mig varför just en svart träram? Det vet jag ej, men vad jag vet är att utan den svarta träramen vore den inte i mitt tycke fullbordad.

Efter att den svarta ramen är tillsatt, tavlan är upphängd och altaret placerat framför den känner jag mig mycket nöjd och belåten. Alltid tänker man att man kunde ha gjort si och så ännu, men det är normalt för en konstnär? Fast man är färdig så är man aldrig riktigt färdig.

Många undrar också när du vet när ditt konstverk är färdigt? Jag säger att: det vet jag inte. Sedan ung har jag hört att ett konstverk är färdigt när du är trött på att se på den eller då tiden tagit slut. Vilket jag tycker har någon sanning i sig. Man gör väl något så länge man kan och orkar med det.

Under själva målandeprocessen kom det små tankar nu som då om osäkerheten att misslyckas och ifall ingen kommer att tycka om denna tavla. Men dessa spår av tänkandet kom jag på mig själv kvickt och blåste dem snabbt åt sidan, för jag gör inte det här för någon annan än för mig själv och mitt omedvetna. Förhoppningsvis kommer den att väcka några intressanta tankar eller känslor. Här har jag också målat på mitt eget sätt och inte kanske utövat fullt ut ikonmåleriets regler. Jag gjorde inget korstecken före jag började måla, arbetade heller icke noggrant med varje detalj, allt för lite bedjande och glömde nog också att tacka Gud för att jag fick måla. Ikonmålningar är också oftast målade på träpannåer med äggtempera, min målning är gjord på duk med akrylfärg.

Reglerna jag anpassade mig till var att jag undvek onödiga ord och arbetade oftast under tystnad för att få känna glädjen att vara förenad med detta helgons ansikte vilket jag målade. Anpassade mig till från dessa ikonmåleriregler var från en websida (*Web2*).

6 Färgen och slumpen

Färgvalet kom till slumpmässigt, förutom färgen i madonnans ansikte för den skall vara svart. Varför den svarta madonnans ansikte är svart finns de olika teorier och åsikter om. I boken *Den svarta madonnan* framkommer det att den svarta färgen kunde ha haft en magisk innebörd, men det kunde likväl vara ren och skär folketro. Vissa påstår att på grund av att madonnan skurits i mörkt träslag eller att altarljusen färgat dem svarta. Men i sådant fall tycker man att hela madonna vore svart och inte bara ansikten och händer. Faktum är att så gott som alla svarta madonnor är tillverkade i träslag som ek, oliv, päronträ eller cederträ som sedan målats svart. Däremot om man vill se på det från en symbolisk innebörd och sätta den svarta madonnan i relation till Den stora modern i de religioner som fanns före kristendomen i medelhavsområdet. Så skall hon vara svart för att hon är en jordgudinna. För den svarta jorden är den rikaste och mest fruktsamma (Cavalli-Björkman, 1996).

Själv vill man tro att hon är svart på grund av att det finns ett samband mellan visdom och svärta. Som noteras väl av franska-amerikansk baserade filantroperna Dominique och John de Menil i boken *Image of black in Western art* (Bindman, 2010).

Vill man kort analysera de andra färgerna från den slumpmässiga paletten, så kan man läsa i *The book of symbols* (Martin, 2010) att den lila färgen vilket vi kan hitta på madonnans vänster sida. Att förutom kunglig prakt betyder den lila färgen det faktum att den för samman motsatser. T.ex. för passionens rött balanserat av förnuftets blå, det verkliga av idealet, kärlek av visdom, jorden av himlen eller psykologiskt förenar de motsatta energierna inom en individ.

Den gröna färgen, bortom fysisk livsenergi står grönt också för hopp, för löftet att nå sitt värdefulla mål bortom missmodets "svärta".

Madonnans ögon som är en blandning utav rött och gult som bildar i ljusets spektrum mellan dessa färger till orange, sträcker sig in i blodets rike, kraftfull, aktiv och föränderlig.

Bakgrunden som är i gult och brunt kan representera ett steg i en process. För åldrandet gulnar som papper från gamla böcker, löven från höstträd och efter sommargrönt brukar det gulna och sedan bli brunt (Martin, 2010).

7 Avslut

Drömmen som jag upplevde andra studieåret väckte intresset för det omedvetna samt för drömanalyser och tydningar. Jag började läsa om Carl Gustav Jung. Och Carl Jung antyder att: människan producerar även symboler omedvetet och spontant, nämligen i form av drömmar. Så där finns något märkvärdigt och intressant. Jung säger också: Som allmän regel brukar den omedvetna aspekten av en händelse uppenbara för oss genom drömmar, där den tar formen inte av rationell tanke utan av symbolisk bild (Jung, 1964).

Martin Terho skriver i sitt examensarbete om hur drömmar kan verka absurda och meningslösa, men de kan ha en liten del av verklighet och logik i sig som kan ge en något "handtag" för en då man ska försöka förstå vad som sker i dem. De sägs vara en samling av vårt undermedvetna eller vad information som vi har samlat under dagen blir till våra drömmar (Terho, 2021).

8 Referenser

Cavalli-Björkman, G. (1996). *Den svarta madonnan*. Stockholm: Allmän konsthistoria

Gaillard, C. (1998). *C G Jung*. Alhambra förlag AB

Jung, C.G. (1967). *Jaget och det omedvetna*. Wahlström och Widstrand. Stockholm

Bindman, D (2010). *The image of the Black in Western art*. Imprint of Harvard University Press

Martin, K (2010). *Book of symbols*. Taschen. Köln

Gustafsson, M. (2007). Min skrifts historia (It's so fresh I can't take it). Mastersexamen. Bildkonst. Stockholm: Konstfack University of Arts, Crafts and Design

Terho, M. (2021) Onions Are a Good Tool for Filmmaking: Onioncutter. Kandidatexamen (YH). Bildkonst. Jakobstad: Yrkeshögskolan Novia.

Hämtat från:

Web1

https://en.wikipedia.org/wiki/Black_Madonna_of_Cz%C4%99stochowa

Web2

<http://ikonmalningskurs.blogspot.com/2016/06/regler-for-ikonmalare.html>

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/497232/Onions%20are%20a%20good%20tool%20for%20film%20making.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Web3

<https://www.modernamuseet.se/stockholm/sv/utstallningar/hilma-af-klint-2013/om-konstnaren/5.5.2022>

Terho.M,2021.<https://www.thesap.org.uk/resources/articles-on-jungian-psychology-2/carl-gustav-jung/dreams/>

Web4

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Surrealism>

Web5

<https://www.bu.edu/wcp/Papers/Teac/TeacPerr.htm>